

אומרים שהקב"ה הוא "אדון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא" - עוד לפני בריאת העולם הקב"ה כבר היה מלך - אבל אז לא היה עדיין מי שיכיר במלכותו ויקרא לו "מלך", כי לא היו נבראים. רק אחרי שנברא העולם - "לעת נעשה בחפצו כל - אזי מלך שמו נקרא". אז היה כבר מי שיקרא לקב"ה מלך. נמצא, שההמלכה הראשונה של הקב"ה היתה בראש השנה, ע"י אדם הראשון שנברא באותו יום וקרא לו "מלך". לכן, בכל שנה ושנה מחדש, עבודת היום של ר"ה היא - "תמליכוני עליכם" (ר"ה טז, א). להעמיק את הכרתנו במלכות ה' בעולם, ולהתפלל לפניו שכל העולם כולו יגיע במהרה להכרה זו³.

שמחה בראש השנה

המלכת ה' בראש השנה היא גם סיבה לכך שיום זה הוא יום של שמחה. "אָקְלוּ מִשְׂמְנֵים וּשְׂתוּ מִמִּתְקִים" נאמר על ראש השנה (נחמיה ח, ט). למה? כי ביום זה אנו ממליכים את הקב"ה. כשממליכים מלך בשר ודם, הרי עושים חגיגה גדולה. ואם כן, כשאנו ממליכים עלינו את מלך מלכי המלכים הקב"ה, ודאי שצריכים לעשות שמחה גדולה. לכן אוכלים בשר ושותים יין בר"ה, ושמחים בו על המלכת ה'. כמובן, לא מבליים על זה את רוב היום, רוב היום עובר עלינו בתפילה, שהרי ראש השנה הוא גם יום הדין, וביום הדין צריך שתהיה גם אימת הדין, אבל יחד עם האימה צריכה להיות גם שמחה, בבחינת "גילו בְּרַעְיָה" (תהלים ב, יא). והשמחה היא - בין השאר - על כך שאנו זוכים להמליך את מלכנו. זהו עיקר העבודה בר"ה.

אבל לא רק מצד המלכת ה' צריך להיות בשמחה בראש השנה, אלא גם מצד שהוא יום הדין יש מקום לשמחה. מה מקום יש לשמחה בר"ה מצד שהוא יום הדין? הרי כל מי שעומד לדין יודע, שלפני הדין מרגישים רק יראה ופחד, ולא שמחה! אלא שחז"ל אומרים, שישראל לובשים לבנים ואוכלים ושותים ושמחים בראש השנה, כי הם יודעים בודאות שיצאו זכאים בדין (ירוש' ר"ה פ"א ה"ג). הידיעה הזו, שודאי נצא זכאים בדין, היא משמחת מאד! א"כ, גם מצד הדין של ר"ה, יש מקום לשמחה ביום הזה.

אלא שכבר כבר ביארו הסבא מקלם ("חכמה ומוסר" ח"א סוף סי' ט' וסוף סי' פ"ה) ואחרים, שידעה זו - שודאי נצא זכאים בדין - היא רק במה שנוגע לכלל ישראל. כלל ישראל מובטח שיצא זכאי בדין נגד אומות העולם, כמו שאמרו חז"ל (בטעם מצנת לולב): משל לשני בני אדם שהיו עומדים בדין. העיתונאים והקהל שעומדים בחוץ רוצים לדעת מי יצא זכאי בדין. הודיע להם המלך: "מי שיצא אחר הדין וחוקי בידו - הוא זה שיצא זכאי בדין". מי יוצא אחר יום הדין וחוקי של הקב"ה בידו? - ישראל! "במה שישראל יוצאין מלפני הקב"ה ולולביהן ואתרוגיהן בידן, אנו יודעין דישראל אינן נצווחין" (ויקרא ל, ב). ארבעת המינים רומזים לארבע אותיות של שם הוי"ה ברוך הוא (ע"י ב"י או"ח סי' תרנ"א ד"ה "אם צריך לחבר האתרוג"). זהו חותם המלך, ובזה ניכר שישראל הם אלו שיצאו זכאים בדין כנגד אומות העולם. והרי מראש מקדם נקבע, שמצוה זו תהיה מוטלת עלינו בחג הסוכות בכל שנה ושנה! מכאן, שמובטח לנו לעד, שבכל שנה יצאו כלל ישראל זכאים בדין!

אך כאמור, זהו רק בנוגע לכלל ישראל. כלל ישראל מובטח שיצא זכאי בדין בכל שנה ושנה, ולעולם אין אומות העולם זוכות בדין כנגדנו! אנו העם אשר בחר ה', ומובטח לנו "פי לא יטש ה'

כשאנים זכאים - כל העולם מתקלקל. גם אנו א"כ חטיבה אחת בעולם, עליונים על כל העולם, "בראשית ברא אלקים - בשביל ישראל שנקראו ראשית", שנאמר "קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לַיהוָה ראשית תְּבוּאָתָהּ" (ירמיהו ב, ג). בגלל ישראל ה' ברא את העולם, הם עיקר העולם.

עבודת ראש השנה - המלכת ה'

ההכרה בכך שה' הוא מלך, ולא סתם מלך כמלכי בשר ודם, אלא "מלך עליון", וכפי שהארכנו לבאר - זוהי עבודת ר"ה שלנו! עבודת היום של ר"ה היא להכיר במלכות שמים, ולהמליך עלינו את הקב"ה בפועל. אמנם בכל ימות השנה אנו עושים כן פעמים רבות ביום, ערב ובקר מקבלים עלינו עול מלכות שמים בקריאת שמע, ובכל ברכה שאנו מברכים אנו אומרים "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם" - אבל בכל זאת, חוץ מכל זה, נתנה לנו התורה יום אחד מיוחד להתבונן בענין זה יותר, והוא ראש השנה. כמו שאת יציאת מצרים מזכירים פעמים ביום, ובכל זאת נתנו לנו לילה אחד מיוחד להעמיק בו יותר את התודעה ואת ההרגשה של יציאת מצרים, כך נתנו לנו גם יום מיוחד להעמיק בו את התודעה של מלכות שמים, וזהו ראש השנה. "אָמְרוּ לִפְנֵי בְּרַאשׁ הַשָּׁנָה מַלְכוּת... כדי שתמליכוני עליכם" (ר"ה טז, א)¹. זוהי מהותו של ראש השנה, להמליך עלינו ביום זה את הקב"ה, ולהתפלל על פרסום מלכות זו בכל העולם כולו.

דבר זה - שעיקר עבודת היום בראש השנה היא העמקת ההכרה במלכות ה' - רואים גם בנוסח הברכה שתקנו חז"ל בתפלת ראש השנה ובקידוש היום. הרי הגמרא אומרת - "אין חותמין בשמים!" (ברכות מט, א) [כלומר: גם בברכה שעוסקת בכמה ענינים, החתימה צריכה לעסוק בענין אחד בלבד, ולא יותר. למשל: בברכת המזון אנו אומרים, "רחם נא ה' אלקינו, על ישראל עמך, ועל ירושלים עירך, ועל ציון משכן כבודך, ועל מלכות בית דוד משיחך, ועל הבית הגדול והקדוש וכו', ובכל זאת בחתימה איננו אומרים "בונה ירושלים, והמקדש, וישראל, והמלך דוד", אלא "בונה ירושלים" בלבד]. ממילא קשה, כיצד חותמים בראש השנה את ברכת קדושת היום (בתפלה ובקידוש) במילים "מלך על כל הארץ, מקדש ישראל ויום הזכרון"? הרי של ושה ענינים יש כאן: (א) מלך על כל הארץ, (ב) מקדש ישראל, (ג) מקדש יום הזכרון!

והנה, לגבי הצירוף של "מקדש ישראל ויום הזכרון" מסבירה הגמרא (שם), שאין כאן שני ענינים אלא ענין אחד - מקדש ישראל שמקדשים את יום הזכרון [כלומר, שזהו אחד המאפיינים של קדושת ישראל, שיש בכחם לקדש את הזמנים, ובכלל זה גם יום הזכרון]. אבל "מלך על כל הארץ" - כיצד שייך ענין זה ל"מקדש ישראל ויום הזכרון"? מדוע אין כאן בעיה של חתימה בשני ענינים?

התשובה היא, ש"תוקף קדושת היום" של ראש השנה, היא להעמיק בו את ההכרה בכך שה' הוא "מלך על כל הארץ". ממילא, אין כאן חתימה בשני ענינים, אלא הכל ענין אחד: מפני שהוא "מלך על כל הארץ", לכן הוא "מקדש ישראל ויום הזכרון", כדי שנקדיש יום זה לקבלת מלכותו².

למה דווקא ראש השנה הוא היום שנקבע לעבוד בו על ענין זה, של הכרה במלכות שמים? כי הראשון שהכיר במלכות ה' היה אדם הראשון, ואדם הראשון נברא - לפי דעה אחת בחז"ל - בראש השנה (ר"ן מס' ר"ה דף ג, א מדפי הרי"ף בשם הפסיקתא). אמנם אנו

ר"ה היה יום הדין לאדם הראשון בחטא עץ הדעת. הנחש ניסה להראות לו שאפשר לפעול נגד רצון ה', והתשובה על כך היא העמקת ההכרה בכך, שאי אפשר לפעול כנגד רצון ה'. הכרה שתביא אותנו לומר ביוה"כ בברור, "סרנו ממצוותיך וממשפטיך הטובים ולא שוה לנו". לא כדאי לעבור על רצון ה'. זו ההכרה שאנו שואפים להגיע אליה בר"ה, שרק רצון ה' הוא אמת, וכל מה שמנוגד לרצון ה' הוא שקר. העולם נקרא "עולם", כי הוא מעלים את מציאות ה'. אבל העלמה זו היא רק לטיפש. לחכם - "השמים מספרים כבוד א-ל" (תהלים יט, ב). כל הבריאה מעידה שיש בורא, שתכנן את הסדר הנפלא שרואים בעולם.

יש היום "מדענים" שטוענים, שהעולם נוצר מאליו, ע"י פיצוץ גדול (The big bang). אבל כשמסתכלים על העולם ועל חוקי הטבע בעינים בלתי משוחדות, אי אפשר לחשוב שעולם כזה נברא מפיצוץ מקרי. ראיתי כבר כמה פיצוצים בחיי, ואף פעם לא ראיתי שיצא מהם משהו מסודר. איך אפשר א"כ להאמין, שפיצוץ מקרי יצר עולם כזה, שכולו מלא חכמה וסדר? לדוגמא: האיזון הנפלא בין כח המשיכה וכח הדחייה. הרי אם כח המשיכה בטבע היה קצת יותר חזק, היינו עפים אל השמש ונשרפים. ואם כח הדחייה היה קצת יותר חזק, הארץ היתה מתרחקת מהשמש והיינו קופאים למוות. לא היה אפשר לקיים חיים בשום צורה שהיא. גם בתוך הגוף שלנו, אם כח המשיכה היה קצת יותר חזק היינו מתכווצים, ואם כח הדחייה היה יותר חזק היינו מתפזרים ח"ו לארבע רוחות השמים. כשרואים נמלה קטנה מטיילת - מי נתן לגוף הקטנטן הזה, שבקושי תופס מקום, שכל למצוא את מזונה ולהחביא אותו? פלאי פלאים! הנמלה, הדבורה, כל מיני הצמחים ובעלי החיים... לומר שכל זה נוצר מאליו מפיצוץ אדיר - הרי זו שטות מוחלטת. צריכים להכיר בכך שהקב"ה ברא את הכל, ומכוין את הכל, את מה שקורה לכלל עם ישראל, ואת מה שקורה לכל אחד ואחד מישראל, ולכל שאר באי העולם - זו עבודת היום של ר"ה, וזו היא תחילת תהליך התשובה של עשרת ימי התשובה, מראש השנה עד יום הכפורים.

"זכרנו לחיים" - לחיים אמיתיים

אנו פונים אל הקב"ה בראש השנה ובעשיית ומבקשים ממנו: "זכרנו לחיים, מלך חפץ בחיים, וכתבנו בספר החיים למענך אלקים חיים". אם היינו שומעים את הקב"ה עונה לנו על הבקשה הזאת, ואומר: "בסדר! לכו לשדה, אכלו עשב, נחיו! מה היינו אומרים על התשובה הזאת? - כמוכן, היינו אומרים: "רבונו של עולם! אלו הם חיים מצוינים לפרות ולסוסים, אבל לא לבני אדם! אנו רוצים חיים שמתאימים לבני אדם, לא לבהמות!"

והנה, צריך לדעת, שגם חיים של "אכול ושתו" הם לא חיים אמיתיים! רק חיים של תורה ומצוות, שמלויים אותנו מעבר למאה ועשרים שנה, מלויים אותנו לחיי עולם, רק אלה הם חיים אמיתיים. אם מבקשים "זכרנו לחיים", צריך לדעת לאיזה חיים אנו רוצים שה' יזכור אותנו. אנו רוצים חיים רוחניים! חיים של תורה ויראת שמים, שנרצה לעשות את רצון ה', והוא ירצה לעשות את רצוננו, שנהיה דבוקים בקב"ה במחשבתנו ובמעשינו, אלה הם החיים שאנו צריכים לבקש בר"ה.

חז"ל הרי אומרים, שבראש השנה צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים, ורשעים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר למיתה (ר"ה טז, ב). וכבר הקשו הראשונים: וכי כך באמת קורה?

עמו ונחלתו לא יעזב" (תהלים צד, יד). מצד זה ר"ה הוא אפוא יום של "שמחה גדולה" (נחמיה ח, יב). אבל ליחיד - אין כל הבטחה. היחיד צריך לחוש פחד ואימה. מי יודע מה יכתב עליו בשמים, מה יהיה על משפחתו, על ידידיו, ואלו גזירות ח"ו יגזרו עליהם לשנה הבאה. אין מקום לשמחה בר"ה במה שנוגע לדינו של היחיד. גם בשנה שעברה יצא כלל ישראל זכאי בדין, ובכל זאת על הרבה יהודים נגזר ליהרג השנה, או למות בנסיבות אחרות⁴. גם בשנים הנוראות של השואה, לא הגרמנים ימ"ש יצאו זכאים בדין, אלא כלל ישראל יצא זכאי בדין ולא נכחד ח"ו. אבל באופן פרטי - מליון יהודים נהרגו אז בכל שנה! צריך לחשוב על זה. לא לקחת את יום הדין בקלות, כי ליחיד - אין כל הבטחה שיצא זכאי בדין. היחיד צריך לפחד מאד מיום הדין, ולדאוג מאד, מה יעלה בדינו.

במה מהו ראש השנה יום של תשובה?

והנה, ראש השנה, שהוא יום המלכת ה', ויום הדין, הוא גם היום שפותח את עשרת ימי תשובה. שני ימי ראש השנה, הם שני הימים הראשונים של עשרת ימי תשובה. וקשה: הרי איננו מתוודים בראש השנה על שום חטא⁵! יותר מכך: אנו נוהרים אפילו שלא להזכיר בו חטא, כדי לא לעורר עלינו קיטרוג ח"ו (עי' משנ"ב סי' תקפ"ד ס"ק ג.). במה מתבטאת א"כ העובדה, שראש השנה הוא אחד מעשרת ימי תשובה? כיצד יכול ראש השנה להמנות כאחד מעשרת ימי תשובה, בלי תשובה ויודוי?

נראה לבאר ענין זה במשל: לו היתה עומדת לפנינו חומה גבוהה והיינו מצטווים לסתור אותה, כיצד היינו עושים זאת? אפשרות אחת שהיתה קיימת לפנינו, היא לקחת פטיש ויתד, להכות בחומה ולהפיל ממנה אבן אחר אבן. דרך פעולה זו היתה משיגה עבורנו את התכלית המבוקשת, אבל בקושי רב ובמאמצים רבים. ואולם ישנה גם דרך אחרת - לחפור תחת החומה כדי למוטט את היסוד שלה, וכשיפול היסוד תתמוטט כבר החומה כולה בבת אחת. לפעמים, זוהי דרך קצרה וקלה הרבה יותר.

זוהי בדיוק צורת עבודתנו בר"ה. בראש השנה איננו מפרקים את חומת העברות שלנו בפטיש ויתד, אלא חותרים תחת יסודיה. היסוד לכל העברות שלנו, הוא אי הכרה מספקת במלכות שמים. אם אדם היה רגיל לחשוב יותר על כך שהקב"ה הוא המלך והמנהיג היחיד שקובע מה יהיה בעולם, הוא ממית והוא מחיה, הוא גוזר איזו לחרב ואיזו לרעב ואיזו לזכך - הוא היה נזהר הרבה יותר שלא לעבור על רצון ה'. אבל כנראה שאיננו חושבים על זה מספיק, וממילא במשך השנה נבנית על היסוד הזה חומת העברות שלנו, המבדילה בינינו לבין הקב"ה. עבודת התשובה שלנו בראש השנה היא למוטט את היסוד הזה. להשריש בלבנו את ההכרה, שרק ה' קובע מה יהיה בעולם, ולא שום כח אחר. לא נתניהו, לא אובאמה ולא שום אדם אחר קובעים מה יהיה כאן, אלא רק הקב"ה לבדו קובע מה יהיה.

ביוה"כ אנו מנסים להכות כל אבן ואבן. נכשלתי בדבר הזה, ונכשלתי בדבר הזה... מתנדים ומפרטים את כל החטאים, כדי לפרק אותם אחד אחד. [ומצוה על כל אדם להתודות גם על החטאים הפרטיים שלו, חוץ מהנוסח הכללי של "אשמנו, בגדנו"]. אבל העבודה של ר"ה היא להשמיט את היסוד מתחת לחטאים. להבין שהקב"ה מנהיג ושופט את העולם, יודע כל מה שנעשה בעולם, ועל פי זה קובע מה יקרה לכל אחד ואחד. ממילא נבין, שלא כדאי לחטוא.

הארץ של הקב"ה היא. הוא פָּרָאָה וּנְתָנָה לאשר ישר בעיניו. ברצונו נְתָנָה להם, וברצונו נְטָלָה מהם וּנְתָנָה לנו" (רש"י בראשית א, א). אלא שצריכים לדעת, שיש תנאי בדבר. הפסוק אומר, "וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת גֹּיִם וַעֲמַל לְאֲמִים יִירָשׁוּ - בְּעֵבֹר יִשְׁמְרוּ חֻקֵּי וְתוֹרֹתָיו וַיִּצְרֹו" (תהלים קה, מה). כלומר, הקב"ה נטל את א"י מהגוים והושיב בה את עם ישראל, "בְּעֵבֹר יִשְׁמְרוּ חֻקֵּי וְתוֹרֹתָיו וַיִּצְרֹו". ממילא, אם ישראל עושים רצונו של מקום, יש להם פתחון פה נגד הגוים, שא"י שייכת לישראל, ולא לערבים, או לעם אחר. אבל כשח"ו איננו עושים רצונו של מקום, אין לנו פתחון פה נגד הגוים. גם כדי שנוכה לשבת בא"י ללא עוררין, צריך להיות דבוקים בתורה, ולהיות עושי רצונו יתברך, כדי שה' יִכְתֹּר לָנו וְאֶת נַחְלָתָנוּ, אֶת גְּאוֹן יַעֲקֹב אֲשֶׁר אָהַב סֵלָה" (תהלים מז, ה), לָנו ולא לאומות העולם. כדי שנהיה ראויים לכך, צריכים להיות דבוקים בקב"ה, דבוקים בתורה ובמצוות, ובע"ה נגיע גם ליום שכל אומות העולם יכירו שאנו עם ה', שה' אלקי ישראל מלך, ומלכותו בכל משלה, אמן ואמן.

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

הרי עינינו רואות, שיש צדיקים שנגזרה עליהם מיתה בר"ה, ויש רשעים גמורים שמאריכים ימים! ותיצרו התוספות, שהכוונה בדברי חז"ל אינה לחיי עולם הזה, אלא לחיים רוחניים. ישנם באמת צדיקים שנגזרת עליהם מיתה בעולם הזה, אבל הם חיים לחיי העולם הבא. ולעומת זאת, ישנם רשעים שחיים טוב מאד בעולם הזה, אבל מבחינה רוחנית - הם מתים. אין להם תקוה רוחנית, ואין להם מציאות רוחנית. אין להם חיי עולם הבא (תוס' שם ד"ה ונחתמין).

אנו צריכים אפוא לדעת, אלו חיים אנו מבקשים בר"ה. "זכרנו לחיים... וכתבנו בספר החיים" - לחיים של עבודת ה', לחיים של דבקות בה', ע"י שנדבק במידותיו ית'. הקב"ה הוא טוב ומטיב לכל, וגם אנו צריכים להשתדל להיות כאלו. אמנם איני יכול להיות טוב ומטיב ל כל, כי איני כל יכול, אבל עד כמה שאני יכול, להיות טוב ומטיב. להדבק במידותיו של הקב"ה.

"יִבְחַר לָנו אֶת נַחְלָתָנוּ"

אנו נאבקים עם הערבים על זכותנו על א"י. והרי כתוב ברש"י בתחילת פירושו לתורה, שלכן התורה מתחילה בתיאור מעשה הבריאה, כדי לתת לישראל פתחון פה מול הגוים, למה מותר לישראל ליטול מהם את א"י. "כִּיחַ מַעֲשֵׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ, לְתֵת לָהֶם נַחֲלַת גֹּיִם" (תהלים קיא, ו). שאם יאמרו אומות העולם לישראל: לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים - הם אומרים להם: כל

1. וכתב ב"מאור ושמש" (סוף חומש דברים, רמזי ר"ה, ד"ה ואמרו לפני בר"ה וכו'), שעל ידי עבודת "תמליכוני עליכם" של ר"ה, "על ידי זה יוסיף אומץ ליחד אלקינו בעת אמרו שמע ישראל כל השנה, שיוכל לקבל עליו עול מלכות שמים בקדושה על ידי המשכת הקדושה שהוא מושך עליו בר"ה... וזהו הפירוש ואמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם. שהכונה, שתאמרו המלכויות בר"ה בכל לבבכם, שעל ידי זה תמליכו את ה' בה כל השנה ברוב עוז", ע"ש.
2. וכן לדעת רשב"ג (ר"ה לב, א), שסובר שכולל את קדושת היום בברכת זכרון ו ת (ולא בברכת מלכויות), וחותרם בה "ברוך אתה ה', זוכר הברית, מקדש ישראל ויום הזכרון", צריך לומר דמהות קדושת היום היא שה' זוכר בו מעשי בני האדם ודן אותם לפי מעשיהם, וא"כ אין כאן חתימה בשני ענינים, אלא הכל ענין אחד: מפני שהוא "זוכר הברית", לכן הוא "מקדש ישראל ויום הזכרון", כדי שנקדיש יום זה להעלות בו זכרונו לפניו לטובה. ונמורה רשב"ג לרבי (שסובר שכולל קדושת היום במלכויות), שגם ה"מלכויות" הן מתוקף קדושת היום כמו ה"זכרונות"; וגם רבי מודה לרשב"ג שגם ה"זכרונות" הן מתוקף קדושת היום כמו ה"מלכויות". אלא שנחלקו היכן ראוי יותר להזכיר את קדושת היום, בברכה הרביעית או בברכה האמצעית, כמבואר בגמ' (ר"ה שם).
- ולגבי יוה"כ, שגם שם חותמים "מלך מוחל וסולח לעונותינו ולעונות עמו בית ישראל, ומעביר אשמותינו בכל שנה ושנה, מלך על כל הארץ, מקדש ישראל ויום הכפורים", צ"ל ד"מלך מוחל וסולח" הוא ממהות קדושת היום, והוא ענין אחד עם "מקדש ישראל ויום הכפורים". ולגבי "מלך על כל הארץ" צריך לומר, שבכל עשרה ימים אלו ה' מראה את מלכותו במה שהוא דן ושופט את העולם, (ולכן בכל עשי"ת אומרים "המלך הקדוש" ו"המלך המשפט"), וא"כ גם זהו ממהות קדושת היום, דמכח זה שהוא מלך העולם הוא דן אותנו וסולח לעונותינו ביום הזה, והכל ענין אחד.
3. שזוהי תכלית הבריאה, כמבואר באריכות ב"דעת תבונות" לרמח"ל.
4. על פי יסוד זה, (שרק כלל ישראל מובטח שיצא זכאי בדין, ולא היחידים), באר ה"אור החיים" הק', למה רק התוכחה שבפרשת בחוקותי מסתיימת בפסוקי נחמה (ויקרא כו, מב-מה), ואילו התוכחה שבפרשת כי תבוא אינה מסתיימת בפסוקי נחמה. ובאר, שזהו מפני שהקללות שבפרשת בחוקותי נאמרו לכלל ישראל, (ולכן נאמרו בלשון רבים), וכלל ישראל ודאי לא יִקְלָה, וודאי תהיה להם נחמה בסוף. אבל הקללות שבפרשת כי תבוא נאמרו ליחידים, (ולכן נאמרו בלשון יחיד), וליחיד אין הבטחה שלא יאבד ברשעו, על כן אין שם פסוקי נחמה (אוה"ח דברים כח, מז).
5. עי' מג"א (סי' תקפ"ד סק"ב) ומחצית השקל (שם), דאיכא לכאורה סתירה בזוהר, אם ראוי להתודות בר"ה, או אין ראוי לעשות כן. וע"ש (בשם השל"ה) כמה תירוצים לסתירה זו, ושראוי להחמיר ככולם (שלא יהיה הוידוי בשעת התפלה, ושיפרט חטאיו ולא יאמר סתם 'חטאתי', ושיהיה הוידוי בלחש ולא בקול, ודוקא בשעת התקיעות בין סדר לסדר, שאז השטן מעורבב ואינו יכול לקטר). ובאופן המותר - כתבו דטוב ונכון להתודות. [וגם שר המשקים אמר "אֶת חֲטָאֵי אֲנִי מִן־פִּיר הַיּוֹם" (בראשית מא, ט), וזה היה בראש השנה, כמבואר בגמרא, שבראש השנה יצא יוסף מבית האסורים (ר"ה יא, א). וידוע דבדורות הראשונים היתה ידיעה בנסתרות אפילו לאותן שהיו מצד הטומאה. וממה שציינה התורה אמירה זו, משמע דשפיר קאמר (דאם לא כן - כל המשפט מיותר)]. ואולם הרבה נוהגים שלא להתודות גם בין התקיעות, מחשש להפסק בין הברכה לתקיעות (עי' משנ"ב סי' תקצ"ב ס"ק י"ב).